

Handlingsplan för hantering av förorenad mark vid Nyköpings resecentrum



Innehåll

Bakgrund	3
Beskrivning av mark och föroreningssituationen.....	3
Område A – del av Väster 1:42	3
Område B – övriga delar Väster 1:42	4
Område C – del av Väster 1:2	5
Område D – del av Väster 1:43	6
Område E - del av Väster 1:43 och Väster 1:2.....	6
Område F – Väster 1:41.....	6
Område G – Väster 1:1; Brunnsgatan	7
Område H – Skrivaren 9	7
Område I – Väster 1:1; parkmark söder om Skrivaren 9.....	7
Område J – del av Väster 1:2 - banvallen	8
Genomförandeplan.....	8
Planmässig säkerställan av sanering	8
Plan för genomförande	8
Referenser	9

Bakgrund

Nyköpings kommun och Trafikverket bygger gemensamt Nyköpings resecentrum. Trafikverket ansvarar för arbetet med järnvägsplan och kommunen ansvarar för arbete med detaljplan. Som en del i detaljplanearbetet är denna handlingsplan en beskrivning av planområdets förutsättningar kring de föroreningar som förekommer inom området samt hur dessa är tänkt att hanteras och när i tid det behöver ske sett till produktionsplaneringen.

Denna handlingsplan tar sin utgångspunkt i de slutsatser och de rekommendationer som finns i *Riskbedömning och åtgärdsbehov (Sweco 2020)* för detaljplaneområdet. Storymapen har presenterat en sammanställning över samtliga data som finns inom området kring föroreningar i mark- och grundvatten och har utifrån planerad markanvändning gjort en riskbedömning och redovisat åtgärdsbehov.

Beskrivning av mark och föroreningsituationen

Platsen som ska utvecklas beskrivs i figur 1. Området har delats upp i ett antal delar där varje del har sina specifika förutsättningar. Nedan beskrivning för respektive del tar fasta på om marken behöver saneras utifrån framtida markanvändning, vem som är ansvarig för eventuell efterbehandling, hur det regleras att det genomförs och när ev åtgärd planeras att genomföras.



Figur 1: Illustrationsplan detaljplan uppdelad på olika områden utifrån föroreningsituationen

Område A – del av Väster 1:42

Område A som är del av Väster 1:42 är en fd. bränsledepå med föroreningar i mark och grundvatten. Området har en ansvarig i form av nuvarande fastighetsägare Jernhusen som kommer sanera området. Finansiering av åtgärden sker genom den statliga garanti Jernhusen har gentemot staten. Ersättningen är beviljad av staten.

Jernhusens plan är att marken saneras dels genom schakt av de översta jordlagren följt av en termisk sanering för att ta hand om den djupt liggande förorening som även förekommer i grundvattnet.

Upphandling för sanering pågår och sker i form av en samverkansentreprenad tillsammans med del av Väster 1:43 (område D). Sanering sker under 2020–2021 med efterkontroll under Q1 2022.

Säkerställande av sanering görs i avtal mellan Kommunen och Jernhusen. Marken enligt detaljplanen anger en byggrätt för ett verksamhetshus (K+C) och anger att sanering krävs för att startbesked för byggnation ska meddelas. På det viset kommer inte marken att tas i anspråk för den framtida markanvändningen innan erforderlig sanering är genomförd.

Åtgärdsmålen som föreslogs för grundvattenföroreningen på Väster 1:42 är främst framtagen på grund av hälsorisker. Projektering av planerade grundvattensänkningar för tillkommande passager under spår behöver ta hänsyn till att åtgärdsmålen tillåter en viss restförorening på platsen. Det är en viktig förutsättning som behöver hanteras och beskrivas i det fortsatta arbetet med tillfällig grundvattensänkning som krävs för planerade passager samt i arbetet med planerad ledningsgrav.

Det förekommer ett mindre delområde med förhöjda arsenikhalter som ligger strax utanför det sedan tidigare avgränsade saneringsområdet. Föroreningen skulle behöva avgränsas så att akuttoxiska risker med arsenik kan uteslutas. Avgränsningen sker som del av Jernhusens fortsatta arbetet med att projektera för saneringsåtgärd.

Område B – övriga delar Väster 1:42

På övriga delar av fastigheten förekommer föroreningar i fyllnadsmassor med halter som kan indikera hälsorisk enligt riktvärdet för MKM. Inslaget av halter som inte indikerar risk är dock mycket stort. Avsaknaden av stora sammanhängande områden med halter som indikerar hälsorisk gör att marken inte betraktas som olämplig för det ändamål som anges i planen. Enligt detaljplanen kommer marken användas för övriga verksamhetsbyggnader och körytor som hör till resecentrum samt en parkmiljö. Människors vistelse på det färdigställda området kommer medföra ringa eller obefintlig kontakt med dagens fyllnadsmassor då omfattande markförberedande åtgärder behöver utföras av grundläggningsskäl.

Detaljplanen innehåller ett mindre parkområde inom denna fastighet. Halter som indikerar risk för markecosystemet återfinns i nära anslutning till parken då området gränsar till Jernhusens planerade åtgärdsområde kring den f.d oljedepån. Inom parkområdet ligger dock halterna under riktvärden. Utifrån detaljplanens markanvändning och riskbedömning krävs inget ytterligare åtgärdsbehov.

Jernhusen planerar dock att avlägsna vissa punktföroreningar som överskrider det generella riktvärdet för MKM. Detta med anledning av det marköverlåtesavtal som tecknas mellan Nyköpings kommun och Jernhusen som anger att kommunen övertar sanerad mark till motsvarande MKM. Jernhusen är därmed ansvarig och tar kostnad för sanering av föroreningar. Detta genomförs under perioden 2020–2021.

När Nyköpings kommun sedan projekterar för mark -och grundläggningsarbeten behöver det beaktas att fyllnadsmassorna inom området innehåller föroreningar som kan behöva avyttras. Vid framtagande av masshanteringsplaner med mera bör man säkerställa att massor återanvändas inom området i så hög grad som möjligt. Om plats specifika riktvärden med Naturvårdverkets riktvärdesmodell kommer användas för att styra masshanteringen över stora delområden, bör riktvärden för markmiljön utvärderas utifrån i hur de bidrar till ökad miljönytta kontra ökad kostnad för masshantering för projektet.

Område C – del av Väster 1:2

Område C utgör del av Väster 1:2 och ägs idag av Trafikverkets. Marken ska avyttras till Nyköpings kommun, utifrån det förhandsbesked om köp av mark som finns beslutat. Området innehåller förhöjda halter av bensen i grundvattnet. Föroreningen är inte avgränsad och dess källområde behöver fastställas. Områden berör bygggrätt i detaljplanen för en framtida kontors- och centrumfastighet.

Förekomsten av bensen kan i nuläget betraktas som indikator på potentiell hälsorisk eftersom fastigheten ska bebyggas och kunskapsluckor finns kring utbredning och källområde. Den faktiska riskbilden kan dock vara mycket låg då riskerna styrs av samspelet mellan föroreningsnivå, avstånd mellan föroreningen, framtida grundläggningsdjup, jordlagerföljder och nivån på grundvattenytan. Riskerna med bensen påverkas också av i hur hög utsträckning som föroreningen bryts ned i markprofilen. Riskbilden behöver klarläggas genom kompletterande undersökning.

Trafikverket som fastighetsägare och ansvarig för sanering, enligt upprättat planeringsavtal mellan Nyköpings kommun och Trafikverket, kommer under Q1 2020 göra en kompletterande miljöteknisk utredning för att avgränsa föroreningen och fastställa källområdet. Undersökningen kommer att ligga till grund för en fördjupad riskbedömning av om åtgärdsbehov föreligger i närtid eller om föroreningen förväntas klinga av när de andra konstaterade källområdena kopplade till de f.d oljedepåerna har sanerats. Bensenföroreningen betraktas för närvarande som en föroreningsplym, som hänger ihop med källområde där högre halter förväntas påträffas. Hypotesen är att källan antingen ligger redan identifierade källområden, Väster 1:42 eller 1:43. Alternativt att Väster 1:2 innehåller ett eget källområde då historisk inventering påvisat två omlastningsplatser som sannolikt varit knutna till de f.d oljedepåverksamheterna (inom Väster 1:42 och 1:43).

Som underlag till planarbetet har en grov bedömning av teknisk och ekonomisk genomförbarhet av en framtida saneringsåtgärd tagits fram som gör ett antagande om källområde på den egna fastigheten (*PM Åtgärdsförutsättningar hantering av förorening inom Väster 1:2, Sweco 2020*). Om källområdet ligger på Väster 1:42 eller 1:43 inkluderas det redan i Jernhusens aktuella planer för sanering.

Trafikverket och Jernhusen har en tät dialog, med avsikten om att en entreprenör sanerar området, vilket kan innebära tillägg till samverkansentreprenaden för sanering av område A och D och därmed lägga till område C i denna. Område C saneras då under år 2020–2021.

För fortsatt arbete med byggnation av Nyköpings resecentrum bör, likt för område A, eventuella förhöjda halter i grundvattnet, tas i beaktan i vidare arbete med tillfällig grundvattensänkning.

Säkerställande av sanering har reglerats i avtal mellan Kommunen och Trafikverket. Detaljplanen anger att sanering av området krävs för att startbesked ska beviljas. På så vis tas marken inte i anspråk av byggrätt förens riskbilden är klarlagd och så även saneringsbehovet.

Område D – del av Väster 1:43

Område D är del av Väster 1:43 som ägs av Jernhusen och som ska tas över av Nyköpings kommun för byggnationen av resecentrum. Inom området österut mot Brunngatan ligger ett sedan tidigare känt källområde där föroreningsituationen är väl undersökt i flertalet tidigare utredningar. Undersökningar har påvisat föroreningar av alifatiska och armoatiska kolvägen, xylen och PAH-L och det bedöms finnas ett åtgärdsbehov. Jernhusen är huvudman för att sanering sker och förhandsbesked har erhållits från staten där men har en dialog om saneringen kommer att täckas av den statliga garantin för efterbehandling. Sanering kommer ske genom en samverkansentreprenad med område A (Väster 1:42). Arbetet med projektering kommer inledas där det ingår att göra kompletterande analyser för att säkerställa eventuella kunskapsluckor kring avgränsningen av föroreningen i djupled. Pga närheten till spår har Trafikverket i ett PM sammanställt förutsättningar för sanering genom schakt intill banvallen vilket utgör underlag inför arbetet med att projektera för en saneringsåtgärd.

Saneringen planeras att genomförs under 2020–2021 av Jernhusen.

Marken ska användas för T4 -trafik för resecentrum med parkering, drop-off-zon (motsvarande korttidsparkering) och cykelparkering med skärmtak. Detaljplanen anger att sanering krävs innan startbesked meddelas. Samtliga åtgärder kräver bygglov varför planbestämmelsen går att tillämpa på området. Säkerställande av sanering görs även i avtal mellan Nyköpings kommun och Jernhusen.

Likt för område A gäller att för fortsatt arbete med genomförande av Nyköpings resecentrum kan grundvattnet och marken innehålla förhöjda föroreningshalter efter sanering och det behöver beaktas i fortsatt arbete med tillfällig grundvattensänkning samt med den ledningsgrav som ska ersätta befintligt ledningsstråk längs Brunngatan.

Område E - del av Väster 1:43 och Väster 1:2

Området E, som är del av Jernhusens nuvarande och dels Trafikverket nuvarande fastighet, betraktas som lämpligt för den planerade markanvändningen och har konstaterats inte ha något åtgärdsbehov då halter generellt ligger under MKM. Marken kommer att användas för parkeringshus och i övrigt hårdgjorda miljöer för resecentrums funktioner.

Område F – Väster 1:41

Område F, Väster 1:41 ägs idag av Jernhusen och ska tas över av Nyköpings kommun. Marken kommer att användas för centrumfunktioner motsvarande MKM. Samtliga halter

ligger under det hälsoriskbaserade delriktvärdet så det finns ingen indikation på risk för människors hälsa.

En punkt innehåller en markant högre zinkhalt jämfört med övriga punkter. Halten indikerar främst risker för markekosystemet. Eftersom zinkföroreningen inte är utbredd inom området är det osannolikt att markekosystemet påverkas negativt av punktföroreningen. Markekosystemet i sig har inte heller ett skyddsvärde då området inte ska utvecklas med inslag av parkmark, odling eller nya grönområden. Det bedöms inte råda något åtgärdsbehov sett till planerad markanvändning.

Område G – Väster 1:1; Brunngatan

Område G utgör del av Väster 1:1, närmare bestämt del av Brunngatan, som ägs av Nyköpings kommun. Bensenförorening är funnen i en punkt i grundvatten öster om Brunngatan vilken behöver avgränsas då den kan ha en annan källa än den på Väster 1:2. I samband med detta bör spridningen av PFAS mot Nyköpingsån undersökas. Detta kommer ske i arbetet med att projektera ombyggnaden av Brunngatan. Platsspecifika riktvärden kommer att tas fram och saneras i samband med att Brunngatan byggs om.

Nyköpings kommun genomför sanering och hantering under ombyggnation kring år 2024-2025.

Område H – Skrivaren 9

Område H, Skrivaren 9 ägs av Nyköpings kommun och detaljplanen skapar byggrätt för bostadsbebyggelse. Föroreningshalter har påträffats underskridande generellt riktvärde för KM med undantag av en punkt med en något överskridande halt av bly i ett prov. Riktvärdet styrs av diffust och dagligt intag av jord. För att exponeringsrisker ska kunna uppstå behöver blyhalterna vara förhöjda inom ett större område. Den uppmätta halten ligger dessutom strax över riktvärdet. Punkten indikerar således inga förhöjda hälsorisker för människor. Sammantaget bedöms det inte finnas åtgärdsbehov på fastigheten.

Område I – Väster 1:1; parkmark söder om Skrivaren 9

Område I, del av Väster 1:1 är idag gräsyta och planläggs för park i detaljplanen motsvarande generellt delriktvärde för hälsa KM och för markmiljö KM. Marken ägs av kommunen och kommer fortsatt ägas av Nyköpings kommun.

Samtliga halter ligger över det hälsoriskbaserade delriktvärdet. Halterna som återfinns är i flertalet något förhöjda över riktvärdet. Föroreningen innehåller både bly, arsenik och PAH-H men i olika hög utsträckning. Eftersom hälsoriskvärdet för människors hälsa bygger på antaganden som motsvarar permanentboende (dvs daglig vistelse under året samt över en livstid) kommer parkområdet medföra en mindre omfattande exponering än vad riktvärdet anger. Hälsoriktvärdet innehåller dock intag av växter som bidragande exponeringsväg, det är dock endast riktvärdet för PAH-H som styrs av intaget av växter. Uppmätta halter ligger strax över riktvärdet och indikerar inget behov av särskilda villkor.

Flera punkter innehåller halter under riktvärdet för markmiljön. Tre punkter innehåller halter över riktvärdet. Halterna är marginellt förhöjda över riktvärdet och inslaget av jord med låg föroreningsnivå verkar vara stort. Eftersom det saknas en sammanhängande och kraftig förorening, bedöms risken för påverkan på markfunktionerna som obefintlig. Värdet

av att utföra saneringsåtgärder för att säkerställa ett livskraftigt markecosystem på ett sådant område blir därmed lågt.

Sammantaget bedöms det inte finnas åtgärdsbehov för markbunden förorening på fastigheten. Beroende på hur parken ska utformas kan projekteringen av denna användas för att säkerställa goda markfunktioner och en bra masshantering ifall överskottsmassor behöver tas bort.

Område J – del av Väster 1:2 - banvallen

Trafikverket äger fastighet Väster 1:2 som utgör järnvägsområde idag och i framtiden. Eventuella föroreningar i banvallen kommer att hanteras av Trafikverket under ombyggnaden av järnvägsanläggningen. I samband med bygghandlingsprojektering kommer mer detaljerade mark- och vattenprover tas för att säkerställa att inga åtgärdsbehov finns. Om det finns åtgärdsbehov i banvallen planeras det in i produktionsplanering för genomförande i samband med ombyggnation av banvall. Ev. risker med föroreningen i banvall behöver tas i beaktning vid ansökan om tillfällig grundvattensänkning.

Genomförandeplan

För att säkerställa att saneringen sker inom de områden som har behov av åtgärd utifrån genomförandet av Nyköpings resecentrum beskriver denna del genomförandet av åtgärderna och hur det säkerställs.

Planmässig säkerställan av sanering

För de områden där det konstateras åtgärdsbehov anger detaljplanen (a₅) att startbesked inte får meddelas innan markens lämplighet för bebyggande har säkerställt genom att markföroreningar har avlägsnats. Det berör del av Väster 1:2 och 1:42 där detaljplanen anger en byggrätt för centrum och kontor. Det berör också en del av fastigheten Väster 1:43 där marken ska användas för parkering, drop-off-zon (motsvarande korttidsparkering) och cykelparkering med skärmtak. Samtliga åtgärder kräver bygglov varför planbestämmelsen går att tillämpa på området.

Ändrad lovplikt, lovplikt med villkor

a₅ startbesked inte får meddelas innan markens lämplighet för bebyggande har säkerställt genom att markföroreningar har avlägsnats

Plan för genomförande

Utifrån den samlade riskbilden samt ovan beskrivning kommer följande område att kräva efterbehandling. Nyköpings kommun kommer agera sammanhållande aktör och driva på för att genomförandet sker samordnat och integrerat. Detta är även avtalat med Trafikverket i Genomförandeavtal för Nyköpings resecentrum.



Genomförandeordning:

1. 2020–2022 – Sanering A + D i samverkansentreprenad. Sanering sker av Jernhusen
2. 2020–2021 – Sanering C inkluderas i ovan samverkansentreprenad när kompletterande arbete genomförts under Q1 2020. Hanteras av Trafikverket.
3. 2020–2023 – Sanering av område B sker till MKN av Jernhusen under 2020–2021. Eventuella rester i mark tas hand om av Nyköpings kommun vid schakt för ändrade marknivåer under 2023.
4. 2024 – Sanering av område G görs av Nyköpings kommun i samband med genomförande Brunnskatan. Kompletterande undersökningar genomförs i samband med projektering.

Eventuella föroreningar i banvallen hanteras i produktion vid schakt då produktionen sker i etapper med avstängt spår i olika skeden. Trafikverket ansvarar för detta utifrån genomförandeavtal mellan Nyköpings kommun och Trafikverket.

Referenser

- Riskbedömning och åtgärdsbehov (Sweco 2020)
- Dialog och underlag från Jernhusen om planerad sanering och genomförda markmiljöundersökningar
- Avtal med Jernhusen kring fastigheter Väster 1:41, Väster 1:42 samt Väster 1:43.
- Genomförandeavtal med Trafikverket
- Planeringsavtal med Trafikverket
- Förhandsbesked köp av del av Väster 1:2